

МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ
“BURIAL AND MORTUARY PRACTICES IN LATE PERIOD
AND GRAECO-ROMAN EGYPT”
(17–19 липня 2014 року,
Музей образотворчих мистецтв, Будапешт)

17–19 липня 2014 року в Музеї образотворчих мистецтв у столиці Угорщини Будапешті відбулась міжнародна наукова конференція “Поховально-поминальні практики в Пізньому і Греко-Римському Єгипті” (*Burial and Mortuary Practices in Late Period and Graeco-Roman Egypt*)¹, яка була присвячена різноманітним аспектам заупокійного культу і поховальних обрядів Стародавнього Єгипту на останніх фазах його історичного існування – в Пізньому періоді (XXVI–XXX династії, 664–332 рр. до н. е.) та Греко-Римській добі (332 р. до н. е. – 395 р. н. е.).

Учасники конференції перед входом до Музею образотворчих мистецтв у Будапешті
(фото *Katalin Kóthay*)

На урочистому відкритті конференції учасників привітала куратор єгипетської колекції музею Єва Ліптаї. У роботі конференції взяли участь 45 науковців-єгиптологів з тринадцяти країн світу (Угорщини, Німеччини, Франції, Великобританії, Австрії, Швейцарії, Італії, Польщі, Хорватії, Сербії, США, Єгипту та України). Участь у роботі конференції взяли співробітники Інституту сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України д. і. н. М. О. Тарасенко (як доповідач) та к. і. н. Г. В. Вертієнко (учасниця дискусій).

Всього за три дні роботи форуму виголошено тридцять сім доповідей, які були розподілені на десять секцій (від чотирьох до двох у межах кожної). Проф. *Мартін*

¹ Інформацію про конференцію див.: <http://www.szepmuveszeti.hu/egyiptomi/burial-and-mortuary-practices-in-late-period-and-graeco-roman-egypt-1157>

Штадлер / Martin Stadler (Вюрцбург) розпочав роботу 1 секції 17 липня з доповіддю “Щодо природи єгипетських поховальних ритуалів”. На прикладі аналізу тексту т. зв. “Другої книги дихання” доповідач доводить походження викладених у ній поховальних ритуалів від царських захисних ритуалів. Роботу 2 секції конференції розпочала доповідь співробітника Інституту сходознавства *Миколи Тарасенка* (Київ) “Образ сувою на віньєтках Книги мертвих”, у якій було продемонстровано еволюцію цього мотиву в образотворчій традиції Книги мертвих від Нового царства і до Птолемеївського періоду.

На початку 3 секції 18 липня *Ален Зіві / Alain Zivie* (Париж) і *Єва Лінтаї / Éva Liptay* (Будапешт) виступили з доповіддю “Поховання котів і людей у Бубастійоні саккарських вторинних могил у гробниці Маї”, в якій розповіли про новітні археологічні відкриття французької археологічної місії в Північній Саккарі (некрополь Мемфіса), де в Пізній період був розташований т. зв. “цвинтар тварин” – Бубустейон Саккари. При розкопках останніх років у гробниці XVIII династії Маї (Меріатон) Bab.I.20 були виявлені численні поховання з муміями як котів, так і людей, що стали темою презентації. У той же день 4 секцію розпочато доповіддю *Христини Ріггс / Christina Riggs* (Норвіч) “Естетика (й етика) єгипетської мумії”, в якій дослідниця зробила спробу етико-естетичного зіставлення сучасного і давнього ставлення до мумії.

Значне зацікавлення викликала доповідь, підготовлена міжнародною командою авторів *Аленом Дотаном / Alain Dautant* (Бордо), *Ритою Лукареллі / Rita Lucarelli* (Бонн) (Bonn), *Лукою Міателло / Luca Miatello* (Комо) та *Синтією М. Шейхоєсламі / Cynthia May Sheikholeslami* (Каїр), “Креативність і традиційність на саркофазі Падіамуна (Liverpool 53.72): дослідження похоронної практики XXV династії”, що була представлена на 5 секції. Доповідачі розглянули образотворчу програму саркофага Liverpool 53.72, на якому майстри творчо поєднали відразу кілька сюжетних ліній, що сягають значно більш ранніх періодів – тексту і віньєток Книги мертвих (глави 145 і 125), солярних і апотропеїчних сцен.

Під час роботи конференції
(фото Alain Dautant)

Австрійська дослідниця *Юлія Будка / Julia Budka* (Відень) на 6 секції доповіла про результати дослідження матеріалів поховального інвентарю з гробниці TT 414 в Асасифі (Західні Фіви). На їхній основі було зроблено висновок, що за часів XXX династії – початку Птолемеївського періоду Фіви переживають розквіт заупокійного культу, який можна зіставити з часами "Саїського відродження" (XXVI династія). Доповідь *Беатрікс Гесслер-Льор / Beatrix Gessler-Löhr* (Гейдельберг) "До класифікації групи пізніх дерев'яних саркофагів з ель-Хіба: актуальність нового дослідження та перспективи" у 7 секції було присвячено особливому локальному типу саркофагів, які походять з некрополя ель-Хіба – поселення, розташованого на кордоні Верхнього і Нижнього Єгипту.

9 секцію розпочала доповідь *Габора Шрайбера / Gábor Schreiber* (Будапешт) "Ще раз про гробницю Сотера і Групу Сотера", в якій угорський археолог порушив питання про локалізацію відкритої ще в 1820 р. т. зв. гробниці родини Сотера, знахідки з якої зберігаються сьогодні в багатьох музеях світу, але точна локалізація цього поховання згодом була забута. На думку доповідача, цим місцем була новоєгипетська гробниця TT 32 в ель-Хоці (Західні Фіви), яка була використана для вторинного поховання в Римський час.

Особливу зацікавленість викликали розширені сорокахвилинні доповіді-лекції низки відомих фахівців-єгиптологів, які розпочинали секції. Серед інших повідомлень, що викликали особливе зацікавлення, резонанс і дискусію слухачів, відзначаємо такі доповіді. *Надін Гілу / Nadine Guilhou* (Монпельє) ("Роль Нут у відродженні померлого за саркофагом Ні-Хера (Саїо 8390)") представила повідомлення щодо ролі богині Нут в образотворчій програмі оформлення саркофагів. *Сюзанне Тьопфер / Susanne Töpfer* (Гейдельберг) («Текст і мумії – інструкції "Ритуалу бальзамування" у світлі археологічних даних») зробила докладне зіставлення текстів з описами процесу муміфікації з сучасними матеріалами, отриманими при дослідженні мумій, і дійшла висновку про їхню відповідність реаліям цього поховального звичаю. *Младен Томорад / Mladen Tomorad* (Загреб) ("Ушебті Греко-римського періоду – спроба класифікації (типології) ушебті, відкритих за межами Єгипту") представив доповідь, у якій була зроблена перша спроба каталогізації і класифікації фігурок ушебті, знайдених за межами Єгипту і виготовлених у т. зв. єгиптизуючому стилі. *Івона Цич / Iwona Zych* (Варшава), *Марта Осипінська / Marta Osypińska* (Варшава) та *Стівен Сайдеботам / Steven E. Sidebotham* (Делавер) розповіли про новітні археологічні відкриття польсько-британської місії (*Berenike Project*), зроблені при розкопках еллінсько-єгипетського міста Береніка на побережжі Червоного моря.

Алессія Аментта / Alessia Amenta (Ватикан) ("Псевдомумії, або хибні мумії? Нова інтерпретація у світлі новітніх природничо-наукових аналізів") вказала на велику групу музейних об'єктів, які є підробками XIX ст. *Іржі Янак / Jiří Janák* та *Рената Ландграфова / Renata Landgráfová* (Прага) ("Зміїний бестіарій Іуфаа: декілька зауважень щодо Потойбіччя в гробниці жерця Пізнього періоду") розповіли про відкриття нового унікального тексту, який можна класифікувати як "офіологічний довідник". *Алессандра Колаціллі / Alessandra Colazilli* (Рим) ("Статеві ідентичність мумій і сексуальність у Потойбічному світі. Збереження тіла, ритуал і релігійні уявлення") зробила доповідь щодо гендерних ознак, виявлених на різних рівнях муміфікації. *Сільвія Ейнауді / Silvia Einaudi* (Монпельє) ("Солярні та осірічні аспекти у віруваннях і поховальній практиці фіванців Пізнього періоду") на прикладі програми оформлення гробниць Пізнього періоду в Асасифі показала відображення в архітектурі та декорі інтер'єру солярно-осірічних уявлень.

Манді Мамедов / Mandy Mamedow (Берлін) ("Реконструкція ритуалу: функціональний аналіз і контекстуалізація кераміки з греко-римського кладовища в Середньому Єгипті") продемонструвала незвичні форми поховально-поминальних ритуальних дій з керамікою, що були зафіксовані при розкопках некрополя в Туна

ель-Гебел. *Ейдан Додсон / Aidan Dodson* (Брістоль) (“*Miscellany* пізніх / птоlemeївських саркофагів”) присвятив доповідь низці фрагментованих саркофагів і саркофагів із проблематичним датуванням з різних музейних колекцій світу. *Кеталін Котай / Katalin Kóthay* (Будапешт) (“Поховальні матеріали з Гамхуду в регіональному контексті”) дослідила групу саркофагів своєрідного локального типу з Гамхуду, які зберігаються нині в Будапешті, Відні, Кракові та Каїрі і походять з єдиного археологічного комплексу.

Завершила роботу конференції підсумовуюча доповідь Єви Ліптаї, в якій були відзначені результати роботи форуму і заявлено, що за матеріалами проголошених доповідей буде видано окремий збірник наукових праць. По завершенню, для учасників конференції було організовано відвідування фондів єгипетської колекції Музею образотворчих мистецтв, де гості отримали можливість ознайомитись зі старожитностями, що не виставлені в діючій експозиції.

Г. В. Вертієнко, М. О. Тарасенко